

Amennyi a tanítványok gondolkodásában és cselekedeteiben megmarad

Beszélgetés a Rátz Tanár Úr életműdíjas Baranyi Ilonával

A 2024. évi Rátz Tanár Úr Életműdíj egyik kémia tanári kitüntetettje Baranyi Ilona, a Dabasi Táncsics Mihály Gimnázium tanára. A beszélgetést Kiss Tamás kezdeményezte.

Milyen személyes élmény vagy inspiráció vezette a tanári pályára, különösen a reáltárgyak oktatása felé?

Falun nőttem fel, a gyermekkorunk főleg a természetben zajlott, társaimmal sokat gondolkodtunk a körülöttünk lévő világról. Mindig érdekelt a világ működése, hogy mi miért úgy történik, ahogy. Miért kell úgy csinálni, ahogy.... A kérdéseim egy részére a természettudományok tanulása során kaptam választ. Nem magolni, hanem gondolkodni kellett, az összefüggéseket megtalálni. Biztosan az is fontos tényező, hogy azok a tanárok voltak a kedvenceim, akik ezeket a tantárgyakat tanították. Nagyon mozgalmas közösségi életet szerveztek nekünk, szerettem a helyi Feketeerdői Általános Iskolába járni. Könnyen ment a tanulás, volt időm bekapcsolódni a különböző programok szervezésébe. Vezető egyéniség voltam már apró gyerekként is, hallgattak rám a társaim, sokszor tanítottam barátnőimet.

Így folytatódott ez a kecskeméti Bányai Júlia Gimnáziumban is, ahol dr. Fodor Istvánné, Anikó néni lett az osztályfőnököm, egyben kémia- és fizikatanárom. Nagyon szerettem továbbra is a természettudományos tantárgyakat, Anikó biztatott a kémia „komolyabb” művelésére, így nem volt kérdés a pályaválasztás.

Akkoriban kezdtek meg a matematika-kémia tanárok egyetemi szintű képzését, így a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem (ma: Debreceni Egyetem) Természettudományi Karára jelentkeztem és nyertem felvételt. Ez a két szak telitalálatnak bizonyult, mert a középiskolai kémia követelményrendszere egyre komolyabb matematikai összefüggéseket kívánt. Az egyetemi évekre a mai napig is nagyon szívesen (nem csak nosztalgiával) emlékszem, hiszen nagyszerű tanároktól tanulhattunk, akik nemcsak szakmailag, de emberileg is nagyon figyeltek ránk. A módszertani óráinkon sokat csatáztunk, főleg egymással, a diákok személyiségének fontosságáról, a tanításra való felkészülés minőségéről, a tehetséggondozásról. (Nemrég találtam meg egyik beadandó egyetemi dolgozatot, ami az akkori Irinyi-feladatsor értékeléséről szólt.)

Kiemelném dr. Tóth Imre évfolyamfelelősünket (ma professzor emeritus), aki nagy hatással volt a csoportra és akivel a mai napig is aktív a kapcsolatunk. Minden bizonnyal ennek volt köszönhető, hogy a huszonhárom (!!!) akkor végzett tanárjelöltből alig volt pályaelhagyó. Talán mi vagyunk az egyetlen olyan egyetemi csoport, amelyből 4-5 fő is találkozik a kémiaversenyek különböző szintű döntőin, ahová kísérőtanárként megyünk.

A saját pályám alakulása is azt mutatja, hogy milyen megha-

A Rátz Tanár Úr Életműdíj átadásán

tározó szerepe volt a TANÁRAIMNAK, ők segítettek abban, hogy azzá váljak, akivé mindig is szerettem volna. Akkoriban talán még nem állt olyan mélyen a társadalmi ranglétrán a tanári hivatás – vagy csak nem éreztük –, mint most. Már akkor is úgy gondoltam és azóta sem változott a véleményem, hogy egy tisztességes tanár nem alkalmazhatja a „kis pénz – kis foci” elvét, mert a gyerekeknek egy élete van, és az nem megismételhető. Most akarja megkapni a tőled kapható maximumot, most indul el az életét meghatározó pályán. Tudom, ezt mondják a tanárok is, hogy az ő életük is megismételhetetlen. De – véleményem szerint – annak, aki így gondolkodik, más utat kell választania. Sokan meg is teszik, ezért van ilyen sok nő a pályán. Azt is mondhatjuk, egykori osztályfőnökömet idézve: „Van aki, megengedheti magának azt a luxust, hogy tanár legyen.”

Az oktatás jelentőségéről sok okos, nagyon okos, akár gazdasági szakember is szól, mégsem történik igazi változtatás. Azt is

elmondják a hozzáértők, hogy ez a változás lenne az igazi eredményes út a gazdasági felemelkedéshez, példákat, adatokat is hoznak. Mégsem hallja meg szavukat senki, nem hatnak. Még a főorvos barátnőm is azt hangsúlyozza: „Az oktatás mindenekelőtt!” Az is igaz, hogy a társadalom sem követelte ki soha a tudás fontosságát, nem is edukálta erre senki. Mindig mi voltunk – ritka kivétellel – a „nemzet napszámosai”. És már nem csak az anyagi megbecsülés hiánya sürgető, hanem a valódi oktatási reform is.

Pályája során hol dolgozott és milyen munkakörben?

Az egyetem elvégzése után a dabasi gimnáziumba kerültem, ahol mindkét tárgyat tanítottam. Szerencsére kezdő csoportokat kaptam, így tanítás közben ismertem meg a tantárgyi követelményrendszert. A dabasi létet nehezen szoktam meg főleg Debrecen után, de nagyon befogadó tantestületbe kerültem. Olyan kollégák vettek körül, akiktől megtanulhattam a tanítás, az osztályfőnökség csínját-bínját. Ez aztán úgy sikerült, hogy a tavalyi tanévben fejeztem be a negyvenedik tanévetem, igaz már nyugdíjasként. Így elmondhatom, hogy több ezer diákot tanítottam, hiszen volt olyan időszak, amikor én voltam az egyetlen kémia-tanár a gimnáziumban, hetedikétől tizenkettedikig velem találkozhattak a szakórán a diákok.

Hogyan tartja fenn a diákok érdeklődését a reáltárgyak iránt, és milyen módszerekkel motiválja őket?

Nehéz kérdés, mert az ember sajátos módon látja magát. Talán a diákjaim jobban vagy objektívebben tudnának válaszolni. Volt olyan tanítványom, aki leírta, hogy egyik tárgyat se szerettem, de az óráimra szívesen járt. Ha így van, akkor már megérté!

Talán olyan az egyéniségem, hogy figyelni kell rám. Sok mindent a mindennapi élet oldaláról közelíték meg, kellő humorral. Következetes vagyok, a diák tudja, hogy mikor és mire számíthat. Sok olyan programot szervezek, amivel megismertetem a kémia alkalmazását. Nagyra becsülöm azokat a diákokat, akik sok-sok időt, energiát fordítanak a kémia tudományának művelésére még akkor is, ha nem ez a kedvencük.

Már a pályám kezdetén szakkört tarthattam az érdeklődő diákoknak. Nagyon fontos időszaka volt ez az életnek, mert lelkes tanulókkal találkoztam, akikkel közösen vártuk a KÖKÉL megjelenését. Vártuk az új kitűzött feladatokat (akkoriban még nem adtak ki tömegesen a feladatgyűjteményeket), versenyeztünk, hogy ki és hányféleképpen tudja megoldani a kijelölt példákat, milyen új kísérletet lehet kipróbálni. A hosszas munkában megfellelkezünk az időről, így néha velünk zárta az iskolát a portás néni. Szép és érdekes pályakezds volt.

A kémikusok nagyon jó helyzetben vannak, mert elődeink igen előrelátóan megszervezték, kialakították a versenyek rendszerét. A maiak pedig színesítik a sokfajta új ötlettel. Szoktam volt mondani: minden kémia-tanulással töltött óra a „mi malomkora hajtja a vizet”. Ha sikerül felkelteni a gyerekek érdeklődését, ha ők kellőképpen lelkesek, szorgalmasak, akkor versenyen is elindulnak. A sikeres szereplés viszi tovább a versenyzőt, ami diák és tanár számára is komoly többletmunkát jelent. Persze ez igen sok többlettudást is ad, ami később megtérül az érettségire készüléskor. A háromnapos döntőknél nemcsak mi, tanárok, hanem a versenyzők is ismerkednek egymással. Tudjuk, hogy milyen fontos ez, mert sokan közülük magányos harcosok. Az iskolák döntő többségében csak egy vagy néhány diák versenyez, így ők a „csudapók”. De egy-egy versenyen találkozik hasonló csudapókokkal, amihez persze tanári segítség is kell. Aztán

A Kémikusok fala előtt egy vegyészhallgató tanítvánnyal

megtörténhet a csoda, és a korábban visszahúzódozó, csendes gyerekek kinyílnak, mint a tubarózsa. Nem lesz többé magányos, mert van közös érdeklődés. A mai digitális viszonyok közt egyszerű a kapcsolattartás, szervezik a közös programokat, táborokat, sokszor ugyanazon az egyetemen tanulnak tovább. Tehát nemcsak a tudástöbblet a verseny haszna, hanem a sok kialakuló emberi kapcsolat is, ami nagy-nagy örömmel tölt el bennünket.

Itt kell sajnós megjegyeznem, hogy a versenyek kapcsán megfigyelhető a következő tendencia: van olyan megye, ahonnan nincs induló, máshonnan csak egy vagy esetleg két-három iskola diákjai képviselik a megyét a döntőknél. Pest megye volt az egyetlen, ahonnan kilenc iskola képviseltette magát az idei, Debreceni Egyetemen tartott országos döntőn.

A tehetséggondozás, a versenyeztetés mindig is a szívügyem volt, de lássuk be, nem csak erről szól a kémia-tanítás. Arról nem is beszélve, hogy valahogy be kell csalogatnunk a gyerekeket a kémia színterére. Ezért az évek során több olyan programot alakítottam (tunk) ki, ami most már hagyományosnak mondható. Minden tanévet Szent-Györgyi Albert, azaz a *Kémikusok napjával* zárunk. Ekkor mutatják be tagozatos diákjaink az előző félévben elkészített projekt munkáikat, és/vagy neves előadót, régi tanítványt hívunk egy kis szakmai ismeretterjesztésre. A mi tanulóinkon kívül a partneriskolák diákjai is részt vehetnek ezen az eseményen. A rendezvény zárása a *Kémikusok falának* bővítése, amelyre azok a versenyzők fényképei és eredményei kerülnek fel, akik tanulmányaik során az országos kémia-verseny döntőjében képviselték a gimnáziumunkat. Fontosnak tartom, hogy ne csak az adott felemelő pillanatban dicsérjük a gyermeket, de legyen példa az utódok számára is. Tudják meg, hogy egy kis vidéki is-

Iskolai advent

kolából is elérhetik álmaikat, ha kellő kitartással, szorgalommal dolgoznak.

Nagyon népszerű rendezvényünk az iskolai *Advent*, amikor a kémikusok felállítják a vegyészek karácsonyfáját (lombikokban színes oldatok), elkészítik a karácsonyi illatok tablóját illatmin-tákkal, a periodikus karácsonyfát, az érdeklődőket beavatjuk a gyertyaégés és gyertyakészítés titkaiba és krémet készítünk. Ez az utóbbi a legnépszerűbb foglalatosság, mert a recept alapján elkészített kézkrémet kis tubusba töltve feldíszíthetik a gyerekek, és karácsonyi ajándékként a szeretteiknek adhatják.

Hagyományak tekinthetjük az *Irinyi János Középiskolai Kémiaverseny Pest megyei fordulóját* is, hiszen tizenöt éve mi rendezzük ezt a jeles eseményt. Büszkéek vagyunk arra, hogy szívesen járnak vissza hozzánk a megye versenyzői és felkészítő tanárai. Szerencsénk, hogy a gimnázium alapítványa és a tankerület is anyagilag támogatja a rendezvényt. Ez a nap nemcsak a diákok kémia tudásának megmérettetéséről szól, hanem találkozás is, „szakmázás” is. Mi, korosabbak ilyenkor érezzük azt, hogy rég-en a kötelező (és utált) félévi továbbképzéseknek mekkora hasznuk volt. Legalább ezen a fórumon megismertük a megyében tanító szakmabelieket, fontos problémákat beszélhettünk meg, tájékoztatást kaptunk az aktualitásokról. Sokat köszönhetünk dr. Rózsahegyi Mártának és dr. Wajand Juditnak, akik mindezt koordinálták. No, és persze az Irinyi megyei döntőinek remek szervezését is tőlük tanultam, az ő munkájuk volt a minta.

Azt gondolom, hogy a gimnáziumunkban fontos tantárgy a kémia (tagozatunk is van), annak ellenére is, hogy országosan kb. 40%-kal csökkent a kémia-óraszám. Persze az is fontos tényező, hogy van egy jól felszerelt természettudományi *Öveges-laborunk*, van laboránsunk, aki nagyon sokat segít a kísérletek előkészítésében.

Az előzőekből is kitűnhet, hogy sokféleképpen próbálom/juk motiválni a tanítványokat, de nálunk sem népszerű tantárgy a kémia. A kezdeti, nagyszámú tagozatra jelentkező közül időközben sokan feladják. A látványos kísérletek, a robbantások, a színváltós reakciók elvarázsolják a gyerekeket, de kevesen kíváncsiak a „miértre”. Lássuk be, hogy a kémia az egyik legbonyolultabb tantárgy, mert a szaktárgyi diszciplínák elsajátítása mellett szükség van kellő képzelőerőre, absztrakciós készségre, egy kis fizikára, biológiára és sok-sok matematikára. Az elméleti tudás kevés, meg kell szerezni a kellő jártasságot a számítási feladatok megoldásában és a laborgyakorlatok kivitelezésében is. Ezek sok kitartást igénylő tevékenységek, erre pedig kevesen alkalmasak. Mégis, vagy ezért, vagy éppen ennek ellenére igaz, hogy a kémia a legszebb tantárgy.

Milyen visszajelzéseket kapott a diákoktól vagy a szülőktől, ami megerősíti abban, hogy jó úton jár?

Nemcsak az érettségi és versenyeredmények a fontosak, vagy a tanítványaim egyetemi tanulmányainak az eredményessége, majd tudományos munkája, hanem az is, hogy megtalálták a helyüket a világban. Érettségi után is tartom velük a kapcsolatot, kíváncsi vagyok az életük alakulására. Nem igazán találkoztam olyan kémiai tovább tanuló diákkal, aki megbánta volna a pályaválasztását. Nagyon jó visszajelzés az is, amikor volt diákja-im arra kérnek, hogy a gyerekeiket is tanítsam vagy az, hogy legyenek az osztályfőnökük.

Milyen eredményekre vagy elismerésekre a legbüszkébb eddigi pályafutása során?

Régi történet, de a szereplői a mai napig is emlegetik és szívmenlengető. Akkor én voltam az egyetlen kémia tanár a gimnázium-

Megyei Irinyi-döntő

ban és egy időben kellett néhány gyereket felkészíteni a Hevesy-, az Irinyi- és az OKTV-döntőkre. Hiányosan felszerelt szertárban gyűltünk össze, én rohantam a gyerekcsoportok között, próbáltam közöttük ügyesen lavírozni. És egyszer csak azt látom, hogy a nagyobbak segítenek a kicsiknek, a kicsik ámulva nézik a tapasztaltakat. Jó kis csapat alakult ki!

Nagyon szerencsésnek mondhatom magam, hiszen diákjaim, pályatársaim, az iskolavezetés is jelölt különböző szakmai díjakra. Így kaptam meg a Richter-, a Mol Mesterem-, a Hevesy-, az Irinyi-, a Curie- és a Kászonyi Dániel Dabas város ifjúságáért díjakat is. Mindegyikre büszke vagyok. A legutóbbi fergeteges elismerés, a Rátz Tanár Úr-díjkiosztó utáni napon történt, amikor hatszáz diák és kolléga sorfala között mehettem be a gimnáziumba.

Milyen tanácsot adna fiatal pedagógusoknak, akik a természettudományos tantárgyak oktatása iránt érdeklődnek?

Nagyszerű dolog tanárnak lenni, de kellő kitartás, megszállottság szükséges hozzá.

Hogyan látja a reáltárgyak oktatásának jövőjét?

Egyelőre kissé borúsan.

Melyik az a legfontosabb érték vagy üzenet, amit át szeretne adni a diákjainak?

Tisztesség, nyíltság, elfogadás, az élet szeretete.

És itt is szeretném megköszönni a tanítványaimnak, hogy elhitték nekem a kémia szépségét és varázsát, akikkel ennyi mindent végigélhettem, akik pályaválasztását egy hangyányit befolyásolhattam.

Nyári Krisztiánt idézve: „... hogy mi is pontosan egy tanár öröksége. A legritkább esetben kézzel fogható, hiszen a lényeg nem leírható. Talán csak annyi, amennyi a tanítványok gondolkodásában és cselekedeteiben, olykor észrevétlenül megmarad belőle. Szóval a lehető legtöbb.”

Nagyon szerencsésnek mondhatom magam, hogy olyan barátaim vannak, akik úgy érezték, méltó vagyok erre a szakmai díjra. Nekik is nagyon köszönöm.

És köszönöm az alapítóknak, akik értik és érzik a tanárok meghatározó szerepét.

Végezetül John Ruskint idézem: „Fáradozásunk legnagyobb jutalma nem az, amit érte kapunk, hanem az, amivé általa vá-lunk.”

